

PREGLEDNI RAD

Ksenija Marković*

**Izazovi političke
integracije
nacionalnih
manjina uz
poseban
osvrt na
parlamentarne
izbore 2016.
godine u Srbiji****

* Mag.pol. Ksenija Marković, istraživačica, Institut društvenih nauka, Beograd.
E-MAIL: ksenija.markovic86@gmail.com

** Rad je nastao kao rezultat istraživanja u okviru projekta: Društvene transformacije u procesu evropskih integracija – multidisciplinarni pristup (br. III 47010), koji financira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

SAŽETAK: Proces integracije promatramo kroz prizmu pravde, gdje je cilj integracije postizanje pravne i političke jednakosti između manjine i većine. U ovom radu polazi se od ideje da društvo čine dvije osnovne zajednice: kulturna i politička. Prateći ovu dihotomiju zaključuje se da i proces integracije ima dvije dimenzije: političku i društvenu. Proces integracije nacionalnih manjina podrazumijeva njihovo sudjelovanje (integriranost) u politički i društveni život zajednice (države) u kojoj žive. U prvom dijelu rada autorica predstavlja modele političkog predstavljanja nacionalnih manjina, kako bi utvrdila prednosti i mane svakog od njih. U drugom dijelu rada autorica analizira aktivnosti manjinskih stranaka na posljednjim parlamentarnim izborima u Srbiji, izborne programe koje predlažu i rezultate koje su ostvarile.

KLJUČNE RIJEČI: nacionalne manjine, pravo na političko predstavljanje, politička integracija, političke stranke nacionalnih manjina, izbori.

Uvod

Suočavanje s multietničnošću društva i rješavanje statusa nacionalnih manjina bio je veliki izazov i kamen spoticanja u procesu konsolidacije svih balkanskih zemalja. Politika integracije i mehanizmi zaštite prava i sloboda nacionalnih manjina postali su dominantna tema na ovim prostorima tijekom procesa pomirenja nakon ratnih razaranja i uslijed napredovanja europskih integracija. Uspješna politika integracije neophodna je da bi se postigla demokratska stabilnost, kako u svakoj državi pojedinačno, tako i na razini regije.

Proces integracije zasniva se na poštivanju principa tolerancije i principa interakcije. Primjena ova dva principa podrazumijeva shvaćanje integracije kao dvostrukog procesa, koji pored zajamčenih prava podrazumijeva i postojanje dužnosti i obaveza koje imaju pripadnici etničkih zajednica kao članovi jednog društva.¹ Ideal integrativne manjinske politike je ravnopravnost u društvu, u kojem će svaki pojedinac imati ista prava, obaveze i, što je najvažnije, jednake šanse da sudjeluje u društvenom, političkom, ekonomskom i kulturnom životu. Politika integracije treba približiti interese većine i manjine i stvoriti osjećaj pripadnosti zajedničkom društvu, i na taj način ojačati društvenu koheziju te samim tim umanjiti opasnost od segregacije etničkih zajednica.

Proces integracije nacionalnih manjina podrazumijeva njihovo sudjelovanje (integriranost) u politički i društveni život zajednice (države) u kojoj žive. U ovom radu polazi se od ideje da u svakom društvu postoje dvije zajednice: kulturna i politička – te stoga sudjelovanje u javnom životu, odnosno politika integracije, ima dvije dimenzije: kulturnu i političku.

Kulturna dimenzija dominantno se odnosi na one aktivnosti koje su usmjerene na promoviranje i očuvanje identiteta nacionalnih manjina i predstavlja jedan segment društvene integracije. Društvena integracija treba ostvariti ideal multikulturnog društva i stvoriti društvo u kojem različitost nije teret niti problem koji se mora riješiti, već šansa za razvoj društva.

Politička dimenzija se odnosi na sudjelovanje u procesu donošenja odluka i na sudjelovanje u upravljanju državom, odnosno osigurano prisustvo pripadnika nacionalnih manjina u tijelima javne uprave, kako bi se osigurali uvjeti za izgradnju zajedničkih institucija koje će svi građani smatrati legitimnim. Pravo na političko predstavljanje i sudjelovanje u tijelima javne uprave dvije su dimenzije političke integracije nacionalnih manjina.

213

Ksenija Marković
*Izazovi političke
integracije nacionalnih
manjina uz poseban
osvrst na parlamentarne
izbore 2016. godine u
Srbiji*

1 Ljubljanske smjernice za integraciju raznolikih društava. Str. 14-25. Dostupno na: <http://www.osce.org/sr/hcnm/110500?download=true> (29. 07. 2016.)

Modeli političkog predstavljanja nacionalnih manjina i političke stranke – tko koga zastupa?

214

Forum za
sigurnosne studije
GOD. 1, BR. 1

Političko predstavljanje nacionalnih manjina može se postići primjenom pet različitih modela. Prvi model podrazumijeva osnivanje manjinskih udruženja koje imaju formalnu ulogu u predstavljanju nacionalnih manjina. Prednost ovakvog pristupa je u tome što može dovesti do depolitizacije određenih odluka koje su relevantne za manjine, ali istovremeno može voditi isključivanju drugih manjina koje se nisu organizirale u udruženja ili isključivanju određene grupe (npr. žena) (Bieber, 2011: 11). Konačno, primjena ovog modela ne dovodi do političke jednakosti manjine i većine, jer ne postoji primjena afirmativnih mjera koje bi omogućile da manjine same biraju svoje zastupnike u tijelima zakonodavne ili izvršne vlasti.

Drugi model podrazumijeva postojanje posebnih institucija koje su službeni zastupnici interesa nacionalnih manjina. To su nacionalni savjeti (vijeća) nacionalnih manjina i najčešće se bave pitanjima kulturne autonomije. U praksi se pokazalo da je najveći izazov u primjeni ovog modela način izbora predstavnika savjeta – da li izravno ili posredno, preko stranaka, tko ima pravo glasa, hoće li ova tijela uzurpirati političke stranke i onemogućiti pravo sudjelovanja i drugim političkim opcijama (Bieber, 2011: 11).

Treći model podrazumijeva da se manjinski predstavnici biraju na listama stranaka većine. Ukoliko se interesi nacionalnih manjina artikuliraju kroz postojeće građanske stranke – primarno ne zastupaju samo interese nacionalnih manjina, lakše će se savladati etničke razlike i stvoriti uvjeti za povećanje stupnja inkluzivnosti u društvu (Bieber, 2011: 11). Međutim, najveća mana ovog modela, što i sam autor primjećuje, jest u tome što je njegova primjena pokazala da se najčešće ignoriraju interesi nacionalnih manjina ili se njima manipulira.

Konačno, nacionalne manjine mogu same osnivati političke stranke koje će zastupati njihove interese u zakonodavnim tijelima i koje će braniti njihova prava pred tijelima vlasti. Političke stranke nacionalnih manjina su etničke stranke koje primarno zastupaju interese zajednice koju predstavljaju i obračaju se samo biračima koji su njihovi sunarodnjaci (Horowitz, 2000: 291). Ciljevi ovih stranaka ne razlikuju se mnogo od ciljeva većinskih stranaka. Ove stranke usmjerene su na dva cilja: prvi, sudjelovanje u vlasti kako bi mogli odlučivati ili utjecati na donošenje odluka o pitanjima koja su od vitalnog značaja za zajednicu koju predstavljaju; i drugi, pristup resursima i privilegijama koje donosi sudjelovanje u vlasti.

Pristalice zastupanja interesa manjinskih zajednica putem etničkih stranaka polaze od stava da postojanje etničkih stranaka demistificira etničko pitanje jer ga unose u institucionalne okvire, što omogućava da se etničko pitanje rješava unutar parlamenta, a ne iz-

van njega. Konflikti između većinskih i manjinskih stranaka se rješavaju unutar političke arene pregovorima i uz poštivanje pravila i procedura.

Teoretičar Horowitz iznosi snažan argument protiv etničkih stranaka tvrdeći da one još više produbljuju postojeće etničke rascjepke. On tvrdi da etničke stranke, s obzirom da se zalažu za interese etničke grupe koju predstavljaju, nisu u stanju baviti se pitanjima koja su od državnog značaja i da je njihovo djelovanje opasno za stabilnost vlade jedne države (Horowitz, 2000: 294). Drugi autor, Reilly navodi sličan argument, ističući da etničke stranke često imaju centrifugalno djelovanje na politički proces, a rezultat toga je fragmentiran stranački sustav koji ima ključan utjecaj na stabilnost demokracije i stabilnost vlade. On tvrdi da država može kao opciju razmotriti da se putem izbornih pravila potiče stvaranje multietničkih umjesto monoetničkih stranaka (Reilly, 2003: 2).

Peti model podrazumijeva primjenu kvota za etničke zajednice. Kvote se najčešće primjenjuju za žene i nacionalne manjine. Uobičajene su tri vrste kvota: rezervirana mjesta, zakonske kvote i dobrovoljne kvote (Lončar, 2011: 357). Rezervirana mjesta u parlamentu podrazumijevaju da je zakonskim i izbornim pravilima utvrđen broj mjesta u predstavničkom tijelu, koja popunjavaju kandidati iz redova različitih etničkih zajednica. U najvećem broju slučajeva ovo pravo mogu koristiti samo one etničke zajednice sa pravno priznatim statusom nacionalne manjine. Zakonske kvote su obvezujuće za sve političke stranke i propisuju se ustavom, zakonom o izbornom sustavu ili zakonom o političkim strankama. Za nepoštivanje ovih mjera politički akteri mogu snositi zakonske posljedice. Dobrovoljne stranačke kvote su formalne mjere za koje se političke stranke samostalno opredjeljuju (Dahlerup i Freidenvall, 2009: 32). Država uvodi rezervirana mjesta za nacionalne manjine najčešće iz sljedećih razloga: 1) da se održi mir među etničkim grupama; 2) da se ograniči autonomija nacionalnih manjina (Bird, 2003: 3); 3) pod pritiskom međunarodne zajednice². U praksi je primjena ovog mehanizma pokazala dosta poteškoća u pogledu načina izbora zastupnika: hoće li se opredijeliti za većinski ili proporcionalni model, hoće li ovo pravo uzurpirati politički predstavnici većine, problem formiranja etničkih biračkih popisa i sl. Druga mana ovog modela je to što u slučaju malobrojnih manjinskih zajednica (onih koje čine manje od 1% stanovništva) najčešće jedan kandidat predstavlja više nacionalnih manjina u jednom izbornom ciklusu. Postavlja se pitanje hoće li taj jedan zastupnik imati dovoljno kapaciteta i mo-

2 Rezervirana mjesta u parlamentu najčešće su uvodile "nove demokracije" i to zemlje bivšeg komunističkog bloka, koje su se opredijelile za taj mehanizam kako bi osigurale političku integraciju nacionalnih manjina. U Hrvatskoj, Sloveniji, Rumunjskoj i Crnoj Gori rješavanje političke integracije nacionalnih manjina bilo je uvjetovano procesom euro-integracija.

tivacije da ravnomjerno zastupa interese svih nacionalnih grupa koje predstavlja (Lončar, 2011: 144). Konačno, “zbog čega bi zastupnik jedne manjinske nacionalnosti bolje predstavljao pripadnike druge nacionalnosti nego što bi to činili zastupnici izabrani na općim izborima bez obzira na etničku pripadnost” (Lončar, 2011: 144).

Međutim, ukoliko usporedimo sustav rezerviranih mjesta sa ostala četiri modela, ovaj model ipak otvara najviše mogućnosti za nacionalne manjine i to one manjine koje su malobrojnije ili koje nisu teritorijalno koncentrirane – “čini se da je on najpravičniji jer omogućava da u političkom životu budu zastupljeni interesi svih nacionalnih manjina” (Bašić, 2011: 134). Teritorijalno koncentriranim i brojnijim nacionalnim manjinama, pak, najviše odgovara da svoja politička prava ostvaruju putem etničkih stranaka, jer na taj način uvećavaju svoj politički utjecaj.

Politička integracija nacionalnih manjina u Republici Srbiji

Države su se opredijelile za priznavanje kolektivnih prava najčešće iz dva razloga. Prvi razlog je da se spriječi rizik od secesije ili građanskog rata i na taj način očuvaju stabilnost i teritorijalni integritet države. Drugi razlog je odgovor na pritiske narastajućih identitetskih društvenih pokreta i njihove zahtjeve za priznavanjem kulturne raznolikosti društva. Time pravo na političko predstavljanje neke grupe nije više samo pitanje opstanka države i očuvanja stabilnosti društva, već postaje pitanje demokratskog legitimiteta i društvene pravde (Htun, 2004: 440).

U slučaju Republike Srbije prvi korak, nakon raspada SFRJ, kada govorimo o statusu nacionalnih manjina, bio je rješavanje pitanja političke integracije. Genezu mehanizama za zaštitu i unaprijeđenje prava nacionalnih manjina na prostorima bivše SFRJ možemo podijeliti u sljedeće faze: 1) konstitutivna faza – za vrijeme socijalističkih režima u SFRJ; 2) faza reduciranja – sredina i kraj osamdesetih godina; 3) faza zanemarivanja – od 1989. do 1990. godine; 4) faza narušavanja – 1991-2005.; 5) faza reintegracije – od 2005. do danas (Marković i Jovanović, 2015: 133). Tijekom faze reintegracije, Srbija je stvorila zakonske i institucionalne temelje manjinske politike i opredijelila se da nacionalne manjine svoja prava i interese ostvaruju putem etničkih stranaka i nacionalnih savjeta nacionalnih manjina. Institucija nacionalnog savjeta nacionalnih manjina je nositelj kulturne autonomije i predstavlja manjine pred organima vlasti u pitanjima poput obrazovanja, službene upotrebe jezika i pisma, kulture i informiranja na manjinskom jeziku.³ Ključnu ulogu u radu ovih institucija imaju upravo poli-

3 Zakon o nacionalnim savjetima nacionalnih manjina, *Službeni glasnik*, br. 72/2009, 20/2014 – odluka US i 55/2014, čl. 1.

tičke stranke nacionalnih manjina. U Srbiji manjinske stranke imaju priliku kandidirati se na izborima za nacionalne savjete nacionalnih manjina i na općim izborima. Putem političkih stranaka manjine su uspjele ući u parlament i vladu i na taj način dobile priliku da pokušaju ostvariti veći politički utjecaj. Ovakav pristup političkoj i društvenoj integraciji nacionalnih manjina nije karakterističan samo za Republiku Srbiju, već i za sve ostale zemlje Jugoistočne Europe (Tatalović, 2003: 13).

Pravo na političko predstavljanje od suštinskog je značaja za političku integraciju nacionalnih manjina. Na političko predstavljanje nacionalnih manjina mogu utjecati različiti faktori: 1) struktura izbornog sustava; 2) brojnost nacionalne manjine; 3) činjenica jesu li manjine teritorijalno koncentrirane ili nisu; 4) stupanj integriranosti manjina u društvo i politički sustav; 5) postojanje stranaka nacionalnih manjina; 6) u kojoj mjeri nacionalne manjine glasaju za većinske stranke (Orlović, 2008: 318).

Karakteristike izbornog sustava u Republici Srbiji su sljedeće: proporcionalno predstavljanje sa primjenom D'Hondtove formule; cijela država je jedna izborna jedinica; izborni prag od 5% uz primjenu prirodnog praga za političke stranke nacionalnih manjina; i zatvorene izborne liste. Pravila izbornog sustava izravno utječu na političko predstavljanje nacionalnih manjina i shodno tom utjecaju razlikujemo: 1) mehanizam zabrane participacije nacionalnih manjina; 2) mehanizmi koji su neutralni; 3) mehanizmi koji ohrabruju kompeticiju manjinskih stranaka; 4) mehanizmi koji osiguravaju participaciju nacionalnih manjina i 5) mehanizmi koji nude etnički podijeljene izborne jedinice (Juberias, 2000: 33). U Srbiji je na snazi primjena mehanizama koji ohrabruju kompeticiju manjinskih stranaka i podrazumijeva primjenu dvije afirmativne mjere: olakšani uvjeti prilikom registracije i primjena prirodnog praga za manjinske izborne liste.

U Srbiji živi 21 etnička zajednica čija brojnost prelazi dvije tisuće pripadnika. Najbrojnije su Mađari (3,53%), Romi (2,05%) i Bošnjaci (2,02%), uz napomenu da je albanska nacionalna manjina u općinama Preševo, Bujanvac i Medveđa bojkotirala popis stanovništva.⁴ Najveći broj nacionalnih manjina živi na području Vojvodine, Bošnjaci naseljavaju područje Raške oblasti, Romi se disperzirani širom zemlje, dok na jugu Srbije živi albanska zajednica.

U Republici Srbiji postoje političke stranke nacionalnih manjina – od ukupno 107 registriranih stranaka, 63 su stranke nacionalnih manjina, što čini 60% ukupnog broja registriranih političkih stranaka. Ovoliki broj političkih stranaka nacionalnih manjina posljedica je primjene afirmativne mjere koja podrazumijeva da je za registraciju

4 Popis Republike Srbije iz 2011. godine, str. 14. Dostupno na: <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Nacionalna%20pripadnost-Ethnicity.pdf> (10. 08. 2016.)

političke stranke nacionalne manjine dovoljno 1.000 potpisa, dok je za stranke koje ne podliježu primjeni ove afirmativne mjere potrebno deset puta više. Afirmativna mjera odnosi se samo na registraciju stranaka nacionalnih manjina, ali ne i na broj potpisa potrebnih za kandidiranje liste na parlamentarnim republičkim izborima. Ovaj uvjet isti je i za većinske i manjinske stranke – potrebno je prikupiti 10.000 potpisa da bi se izborna lista kandidirala na parlamentarnim izborima. Ovo je jedan od razloga zašto se mali broj manjinskih stranaka odlučuje za samostalni izlazak na izbore i zašto većina manjinskih zajednica ostane bez svojih predstavnika u parlamentu.

Ovoliki broj stranaka nacionalnih manjina navodi na zaključak da su pripadnici nacionalnih manjina izuzetno motivirani za političko djelovanje. Međutim, analiza izbornih aktivnosti na svim razinama pokazuje da veliki dio registriranih političkih stranaka nacionalnih manjina nije aktivan i da nemaju značajniji politički utjecaj. Razlozi za njihovu slabu aktivnost su različiti: nedostatak resursa i kapaciteta, dok su neke od njih samo fiktivne kreacije političkih lidera kako bi lakše mobilizirali, a često i izmanipulirali biračko tijelo. Određene političke stranke su primjer i klasične zloupotrebe afirmativnih mjera – koristi se olakšavajuća okolnost da se registrira politička stranka sa samo 1.000 potpisa, a u realnosti se ove stranke uopće i ne zalažu za prava nacionalnih manjina. Međutim, ovako veliki broj stranaka dokazuje da se politička mobilizacija u Srbiji još uvek odvija po liniji etničke pripadnosti i solidaronosti. Pitanje statusa nacionalnih manjina je izuzetno politizirano, a u središtu ove politizacije je i pitanje legitimnog zastupnika interesa određene nacionalne manjine.

Najbrojnije u službenom registru su stranke bošnjačke nacionalne manjine. Njih ima ukupno 12 u ovom trenutku, a za njima slijede manjinske stranke Albanaca, Roma i Mađara, kojih je upisano po sedam, odnosno osam. Ostale etničke zajednice predstavljaju preostalih dvadeset devet političkih stranaka – svaku zajednicu predstavlja od jedne do pet stranaka.⁵ Jasna je tendencija da u Republici Srbiji interese jedne nacionalne manjine zastupa po nekoliko stranaka. To zaoštavanje i nadmetanje oko legitimnog zastupnika određene nacionalne manjine dovodi do međusobnog sukobljavanja, što smanjuje mogućnosti samostalnog utjecaja na proces političkog odlučivanja. Time se potiče udruživanje manjinskih lidera i partija, ali i olakšavaju zloupotrebe i manipulacije interesima pripadnika nacionalnih manjina.

5 <http://www.mduls.gov.rs/doc/dokumenta/pstranke/IZVOD%20IZ%20REGISTRA%2019072016.pdf> (23. 07. 2016.)

TABLICA 1. Odnos manjinskih političkih stranaka i udjela nacionalnih manjina u ukupnom stanovništvu

Nacionalna manjina	Brojnost pripadnika nacionalne manjine: izraženo u % ⁶	Broj registriranih stranaka (2012.) ⁷	Broj registriranih stranaka (2016.) ⁸
Bošnjaci	2,02	12	12
Romi	2,05	7	7
Albanci	0,08	6	7
Mađari	3,53	6	8
Vlasi	0,49	5	3
Hrvati	0,81	2	2
Crnogorci	0,54	1	1
Makedonci	0,32	1	2
Goranci	0,11	1	1
Rusini	0,20	2	2
Rumunji	0,41	2	2
Slovaci	0,73	2	5
Bugari	0,26	3	4
Bunjevci	0,23	3	3
Rusi	0,05	2	4
Ukupno	11,83%	55	63

219

Ksenija Marković
Izazovi političke integracije nacionalnih manjina uz poseban osvrt na parlamentarne izbore 2016. godine u Srbiji

6 <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Nacionalna%20priпадnost-Ethnicity.pdf> (26. 04. 2014.)

7 Izvor: *Danas*, 30. 01. 2013. godine.

8 Registar političkih partija za nacionalne manjine Ministarstva državne uprave i lokalne samouprave, <http://www.mduls.gov.rs/doc/dokumenta/pstranke/IZVOD%20IZ%20REGISTRA%2019072016.pdf> (19. 07. 2016.)

Sudjelovanje političkih stranaka nacionalnih manjina na parlamentarnim izborima 2016. godine

Birači su 24. travnja 2016. godine imali priliku izabrati zastupnike Narodne skupštine, zastupnike AP Vojvodine i vijećnike lokalnih samouprava.⁹ Prema podacima Republičke izborne komisije, na parlamentarnim izborima glasalo je ukupno 3.778.923 od 6.739.441 registriranih birača, tj. 56,07% birača je izašlo na izbore.¹⁰ Izbori su raspisani 4. ožujka 2016. godine, a rok za predaju izbornih lista bio je 8. travnja. Na izborima se mogu kandidirati političke stranke, stranačke koalicije i druge političke organizacije i liste koje predlože grupe građana.¹¹

Na izvanrednim parlamentarnim izborima od 20 registriranih izbornih lista, čak 8 izbornih lista su predale političke stranke nacionalnih manjina. To su:

- Savez vojvodanskih Mađara/Vajdasági Magyar Szövetség-Pásztor István (izborna lista br. 6)
- Muamer Zukorlić – Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka (izborna lista br. 8)
- SDA Sandžaka – dr. Sulejman Ugljanin (izborna lista br. 9)
- Ruska stranka – Slobodan Nikolić (izborna lista br. 12)
- Republikanska stranka/Republikánus párt – Nikola Sandulović (izborna lista br. 13)
- Srpsko ruski pokret – Slobodan Dimitrijević (izborna lista br. 14)
- Partija za demokratsko delovanje – Ardita Sinani/PARTIA PËR VEPRIM DEMOKRATIK – ARDITA SINANI (izborna lista br. 18)
- Zelena stranka (izborna lista br. 19)

Savez vojvodanskih Mađara (SVM) je najveća, nabolje organizirana, i stranka sa najzapaženijim rezultatima kada govorimo o političkim strankama nacionalnih manjina. SVM je monoetnička stranka i predstavlja isključivo interese mađarske nacionalne manjine. Nastala je otcjepljenjem Demokratske zajednice vojvodanskih Mađara i kao posebna stranka osnovana je još 1996. godine, sa sjedištem u Subotici. Trenutni i dugogodišnji lider SVM-a Ištvan Pastor uspio je u nekoliko prethodnih izbornih ciklusa homogenizirati glasačko tijelo Mađara i

9 Lokalni izbori nisu održani u četrnaest lokalnih samouprava u kojima su održani izvanredni lokalni izbori u razdoblju od 2013. do 2015. godine, a to su: Beograd, Zaječar, Arandelovac, Bor, Vrbas, Kovin, Kosjerić, Lučani, Majdanpek, Medveda, Mionica, Negotin, Odžaci i Pećinci.

10 Izveštaj o ukupnim rezultatima izbora za narodne poslanike Narodne skupštine. Dostupno na: <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-rezultati.php> (19. 07. 2016.)

11 Zakon o izboru narodnih poslanika, čl. 2, *Službeni glasnik RS*, br. 35/2000, 57/2003 - odluka USRS, 72/2003 - dr. zakon, 75/2003 - ispr. dr. zakona, 18/2004, 101/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 28/2011 - odluka US, 36/2011 i 104/2009 - dr. zakon

tako ostvariti zapažene rezultate. SVM tradicionalno ima svoje predstavnike u skupštinama općina u Bačkoj, Skupštini AP Vojvodine, ali i u Narodnoj Skupštini Republike Srbije.

Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka (BDZ Sandžaka) registrirana je kao politička stranka bošnjačke nacionalne manjine. Nastala je 2013. godine otcjepljenjem frakcije Bošnjačke demokratske zajednice, sa sjedištem u Novom Pazaru, a predsjednik stranke je Jahja Fehratović. Međutim, osoba s kojom javnost poistovjećuje ovu stranku je Muamer Zukorlić – srpskoj javnosti poznat pod nadimkom “Muftija”. Muamer Zukorlić je ujedno jedan od dva predstavnika BDZ Sandžaka u sadašnjem sazivu Narodne Skupštine. Muamer Zukorlić je do kandidiranja na posljednjim parlamentarnim izborima bio glavni muftija mešihata Islamske zajednice u Srbiji i nije formalno član ni jedne političke stranke, iako se njegovo djelovanje vezuje za aktivnosti BDZ Sandžaka, na čijoj je izbornoj listi i sudjelovao kao kandidat za zastupnika.¹² Neposredno prije kandidature na izborima 2016. godine zamrznuo je svoju religijsku funkciju muftije, a kao razlog navodi “nespojivost političkih i vjerskih dužnosti”.¹³ Ovdje je potrebno podsjetiti da je BDZ Sandžaka sudjelovala i u izbornoj utrci za narodne zastupnike i 2014. godine i to u jednoj vrlo kontroverznoj koaliciji koja je ujedinila interese Liberalno demokratske partije (LDP), Socijaldemokratske unije (SDU) i BDZ Sandžaka – do tada stranke s vrlo radikalnom desničarskom ideologijom, koja je suštinski predstavljala interese jedne vjerske organizacije, odnosno Islamske zajednice u Srbiji. Rezultati izbora su pokazali da ova koalicija nije urodila plodom, jer nije uspjela prijeći izborni prag. Na posljednjim izborima BDZ Sandžaka se odvažila nastupiti samostalno.

Stranka demokratske akcije Sandžaka (SDA Sandžaka) osnovana je 1996. godine, sa sjedištem u Novom Pazaru, a predsjednik stranke od njenog osnivanja je Sulejman Ugljanin. Političko djelovanje SDA datira i prije 1996. godine. Od 1990-1991. godine SDA je djelovala kao ogranak matične stranke sa središtem u Bosni i Hercegovini, a nakon toga je uslijedila fragmentacija stranke i kao posebne političke stranke izdvojile su se Liberalno-bošnjačka organizacija, a kasnije, izlaskom Rasima Ljajića iz SDA, i tadašnja Sandžačko demokratska partija (Bašić i Crnjanski, 2006: 47). Posljednjih godina SDA s liderom Sulejmanom Ugljaninom aktivno sudjeluje u vlasti na nacionalnoj i lokalnoj razini, i predstavlja jednog od ključnih aktera predstavljanja Bošnjaka u Srbiji. Ova stranka, odnosno njezin predsjednik Sulejman Ugljanin, na čelu je Nacionalnog savjeta bošnjačke nacionalne manjine, saziva koji je izabran 2014. godine.

12 http://www.parlament.gov.rs/MUAMER_ZUKORLI%C4%86.986.891.html
(05. 08. 2016.)

13 <http://sandzakpress.net/zukorlic-funkciju-muftije-sandzackog-stavio-u-mirovanje-hafiz-kujevic-vd-muftija-sandzacki> (05. 08. 2016.)

Ruska stranka je izvanparlamentarna politička stranka registrirana kao stranka ruske nacionalne manjine, a osnovana je 2013. godine sa sjedištem u Šapcu. Predsjednik stranke Slobodan Nikolić bio je nositelj izborne liste. Ova stranka je sudjelovala i na parlamentarnim izborima 2014. godine, ali nije osvojila nijedan mandat. Potrebno je napomenuti da je ova stranka uspjela prikupiti svih 10.000 potpisa za oba kruga izbora, usprkos činjenici da je broj deklariranih Rusa prema rezultatima posljednjeg službenog popisa stanovništva Republike Srbije tri puta manji.¹⁴ Ruska stranka je kao deklarativni cilj postavila okupljanje članova ruske nacionalne manjine, ali se analizom programa jasno zaključuje da je osnovni cilj djelovanja ove stranke povezivanje Srbije i Rusije kroz intenzivne ekonomske i političke sporazume.¹⁵ Nositelj izborne liste, Slobodan Nikolić, je predsjednik Društva srpsko-ruskog prijateljstva "Vladimir Putin" iz Šapca.

Republikanska stranka je izvanparlamentarna stranka i debitant na izborima. Osnovana je 2015. godine kao stranka mađarske nacionalne manjine. Sjedište stranke je u Beogradu, a predsjednik stranke je Nikola Sandulović, javnosti poznat kao nekadašnji član osiguranja Zorana Đindića.¹⁶ Iako su službeno registrirani kao politička stranka koja predstavlja primarno mađarsku nacionalnu zajednicu, među svojim pristalicama gotovo da i nemaju pripadnike mađarske nacionalne manjine.¹⁷ Pored toga, predsjednik ove stranke u svojim javnim obraćanjima je isticao da je cilj djelovanja i rada ove stranke "stvaranje društva u kojem će sve nacionalne zajednice biti jednake, što znači zabranu i pozitivne i negativne diskriminacije na osnovu nacionalne pripadnosti svakog građanina Republike Srbije."¹⁸ Ova stranka jedan je od najklasičnijih primjera zloupotrebe afirmativnih mjera, jer se čak ni deklarativno ne zalaže za poboljšanje položaja mađarske ili neke druge nacionalne manjine.

Srpsko-ruski pokret još je jedna izvanparlamentarna stranka, koja deklarativno brani interese ruske nacionalne manjine. Osnovana

14 Prema rezultatima službenog popisa Republike Srbije iz 2011. godine, 3247 osoba se deklariralo kao Rusi. Str. 14. Dostupno na: <http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Nacionalna%20pripadnost-Ethnicity.pdf> (10. 08. 2016.)

15 Program Ruske stranke. Dostupno na: <http://www.ruskastranka.rs/index.php?id=temp-1> (10. 08. 2016.)

16 <http://www.istinomer.rs/2016izbori/koalicije-stranke/13republikanska-stranka-republikanus-part-nikola-sandulovic> (15. 07. 2016.)

17 Struktura izborne liste može se pogledati na službenoj internetskoj stranici Republičke izborne komisije: <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-izborne-liste.php>

18 Korištena je službena Facebook stranica ove stranke, jer je internetska stranica ove stranke nedostupna od svibnja 2016. godine. https://www.facebook.com/permalink.php?id=825862784148838&story_fbid=833046933430423 (15. 07. 2016.)

je 2015. godine, sa sjedištem u Beogradu, a predsjednik stranke, i nositelj izborne liste, je Slobodan Dimitrijević. Ova stranka na izborima nastupa u okviru koalicije *Rodoljubi*, koju još čine Istočna alternativa – Dragan Todorović, Srpski otadžbinski front – Siniša Kovačević, Srpska liga – Aleksandar Đurđev i Mađarska liga – Čongor Levai.¹⁹ Ova stranka stvorena je po istoj matrici kao i ruska stranka – deklarativno se zalaže za unaprjeđenje položaja ruske nacionalne manjine,²⁰ ali je kristalno jasno da je stvarni cilj ove stranke promocija suradnje i inzistiranje na strateškom partnerstvu između Srbije i Rusije.²¹

Partija za demokratsko delovanje (PDD) je jedina stranka albanske zajednice koja je sudjelovala na parlamentarnim izborima 2016. godine, dok su sve druge stranke ove zajednice izbore bojkotirale, iako su imale aktivnu kampanju na lokalnim izborima u općinama na jugu Srbije (Preševo, Bujanovac i Medveđa). Partija za demokratsko delovanje osnovana je još 1990. godine kao prva stranka albanske nacionalne manjine. Javnost ovu stranku identifikira sa njezinim liderom Rizom Haljimijem, zastupnikom u Narodnoj skupštini u sazivu 2008., 2012. i 2014. godine. Međutim, PDD je odlučio na ove izbore izaći sa novim licima, tako da je nositeljica izborne liste bila Ardita Sinani, predsjednica ogranka PDD u Preševu, dok je prvi na listi bio Fatmir Hasani, član predstavništva PDD-a iz Bujanovca. Ovo je rezultat kompromisa unutar stranke, kako bi se postigla jednaka zastupljenost obje općine u kojima albanska zajednica čini dominantni udio u stanovništvu.

Zelena stranka je izvanparlamentarna stranka registrirana kao politička stranka slovačke nacionalne manjine, a osnovana je 2014. godine. Sjedište ove stranke je u Novom Sadu, a predsjednik i nositelj izborne liste je Goran Čabradi. Ova stranka nastala je otcjepljenjem frakcije iz političke stranke Zeleni Srbije i još je jedna u nizu stranaka

19 <http://www.istinomer.rs/2016izbori/koalicije-stranke/14srpsko-ruski-pokret-slobodan-dimitrijevic>
 (10. 08. 2016.)

20 “POKRET je politička stranka koja okuplja građane ruske nacionalne manjine radi zaštite i unaprjeđenja njihovih prava u Srbiji i ostvarivanja njihovih nacionalnih interesa”, Prva točka Programa stranke. Dostupno na: <http://www.srp.org.rs/index.php?jezik=sr&strana=program> (15. 08. 2016.)

21 “POKRET će se zalagati za jedinstven ekonomsko, kulturološki, religiozni i svaki drugi vid povezivanja ruskog i srpskog naroda na svim prostorima na kojima ova dva naroda žive, bilo kao većinski narod ili manjinske zajednice.” Točka četiri Programa stranke; “POKRET se zalaže za strateško povezivanje Republike Srbije i Ruske Federacije, u područjima ekonomije, finansijskom, znanstveno-tehnološkom razvoju, kulturološkom i svako drugom, u korist ruskog i srpskog naroda, za poboljšanje odnosa ruske nacionalne manjine sa maticom.” Točka pet Programa stranke; “POKRET se zalaže za ostvarivanje i najvećeg mogućeg specijalnog statusa između Republike Srbije i Ruske Federacije, kao i dva naroda, sve saveze uključujući i vojni”, Petnaesta točka Programa stranke; Dostupno na: <http://www.srp.org.rs/index.php?jezik=sr&strana=program> (15. 08. 2016.)

koje se deklarativno zalažu za prava nacionalnih manjina.²² Analizom programa uočava se da je djelovanje ove stranke najviše usmjereno na ekološke teme poput zaštite životne sredine, promocije vrijednosti održivog razvoja i zelenih tehnologija,²³ a ne na promoviranje interesa slovačke nacionalne manjine.

Nakon kratkog pregleda biografija sudionika izbora uočava se jasna tendencija zloupotrebe afirmativnih mjera kako bi se izbjegao izborni prag od 5%. Jasno je da je potrebna revizija izbornog zakonodavstva, kako bi se spriječile i na adekvatan način sankcionirale zloupotrebe afirmativnih mjera.

U daljnjem dijelu rada daje se prikaz izbornih kampanja političkih stranaka nacionalnih manjina s ciljem detektiranja tko koga zastupa i što su bile ključne teme.

Prikaz izbornih kampanja političkih stranaka nacionalnih manjina

Izbore 2016. godine obilježila je kratka, ali intenzivna izborna kampanja i različito kršenje izbornih pravila i procedura. Kršenje izbornih pravila i procedura – falsificiranje potpisa i pečata potrebnih za registraciju liste – i intervencije Republičke izborne komisije najčešće su bile vezane upravo za političke stranke nacionalnih manjina, što ukazuje na postojanje nedostataka i nedorečenosti trenutnog modela političkog predstavljanja nacionalnih manjina i rješenja koje predviđa izborni zakonodavstvo.

Sudionici izborne utrke koristili su različite kanale komunikacije kako bi se predstavili biračima. Najčešće su se koristile društvene mreže i internet, bilbordi, plakati i skupovi, dok su se najmanje koristile SMS poruke i organiziranje rasprava.²⁴ Promatrajući stranke pojedinačno, najintenzivniju kampanju, očekivano, imala je Srpska narodna stranka (SNS) i to na cijelom teritoriju Republike Srbije. Za trećinu slabije po intenzitetu kampanje imale su izborne liste Demokratske stranke Srbije (DSS) i Dveri, Demokratska stranka (DS) i Socijalistička partija Srbije (SPS), dok su se u kampanju intenzivnije uključile manje stranke tek posljednjih deset dana predizborne kampanje.²⁵ U fokusu izbor-

22 <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/> (20. 08. 2016.)

23 “Naša misija je očuvanje prirode i prirodnih vrijednosti, sistematska briga o životnoj sredini i uspostavljanje održivog razvoja putem unaprjeđenja zelene ekonomije u Srbiji”.

Dostupno na: <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/program/> (20. 08. 2016.)

24 http://www.crtars/uploads/documents/2016-04-25%2014:24:39_a_50_1_rs_doc.pdf (15. 08. 2016.), str. 24.

25 http://www.crtars/uploads/documents/2016-04-25%2014:24:39_a_50_1_rs_doc.pdf (15. 08. 2016.), str. 24.

nih kampanja bile su ekonomske teme poput: nezaposlenosti, nerazvijenog gospodarstva, niskih plaća i primanja, siromaštva, odnosno one teme koje i najviše muče “običnog” građanina. I ova predizborna kampanja po je svom karakteru bila liderska – u prvom planu su se uglavnom isticali lideri političkih stranaka, odnosno nositelji izbornih lista.

Političke stranke nacionalnih manjina pokušale su svoju kampanju pozicionirati tematski i geografski. Ove stranke imale su najintenzivnije kampanje u onim općinama/regijama u kojima manjina koju predstavljaju čini većinu ili značajniji udio u stanovništvu. Teme izbornih kampanja političkih predstavnika nacionalnih manjina nisu se mnogo razlikovale od kampanja većinskih stranaka. Dominantne teme bile su vezane za ekonomski razvoj i poboljšanje životnog standarda stanovništva, ali i položaj manjina te odnosi manjine i većine. Međutim, pored ekonomskih tema, predstavnici nacionalnih manjina u medijima su dosta pričali i o nepravilnostima izbornog procesa, te ćemo stog posebnu pozornost posvetiti ovom pitanju. Međutim, prije ove teme ćemo ukratko prikazati kampanju političkih stranaka nacionalnih manjina koje su uspjele osvojiti dovoljno glasova za ulazak u Narodnu skupštinu.

Savez vojvodanskih Mađara (SVM) na ovim je izborima nastupio sa sloganom “SVM – točka pouzdanosti, točka povjerenja”²⁶ i isticao je ekonomske teme u prvi plan. Potrebno je napomenuti da je sličan pristup SVM imao i na prošlim izborima (Marković i Milićević, 2014: 121). Posebno se govorilo o potrebama unaprjeđenja ambijenta za gospodarsku suradnju uz poseban naglasak na ekonomski razvoj mađarske nacionalne zajednice kroz različite oblike podrške matične države i unaprjeđenjem gospodarske suradnje Srbije i Mađarske.²⁷ Zanimljivo je da se tijekom izborne kampanje otvorio drugi natječaj Zaklade *Prosperitati*, a ovaj natječaj otvoreno je promovirao SVM tijekom cijele kampanje širom Vojvodine. Predsjednik stranke Ištvan Pastor rekao je da “putem ove zaklade SVM ostvaruje svoju strategiju gospodarskog razvoja. Tu strategiju prihvatila je i Vlada Mađarske.”²⁸ Zaklada *Prosperitati* financira se iz proračuna Republike Mađarske, a njezin cilj je poticanje održivog i regionalnog razvoja AP Vojvodine.²⁹ Formiranje ove zaklade ukazuje na dvije stvari: prvo, da SVM ima jaku podršku mađarske vlade, političku i financijsku; i drugo, da ova stranka posjeduje ozbiljne resurse i kapacitete, te da pretendira predstaviti se

26 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=03&dd=12&nav_category=11&nav_id=1106920 (05. 04. 2016.)

27 <http://www.vmsz.org.rs/sr/video/pastor-jedan-od-osnovnih-zadataka-politike-stvaranje-povoljnog-ambijenta-za-privrednu-saradnju> (25. 04. 2016.)

28 <http://www.vajma.info/cikk/szerbkiadas/4667/SVM-promovisao-drugi-krug-konkursa-Fondacije-Prosperitati.html> (25. 04. 2016.)

29 <http://www.prosperitati.rs/sr/apr-dokumenti> (25. 04. 2016.)

kao politička organizacija koja se ne bavi primarno samo manjinskom politikom, već i temama od nacionalnog značaja, poput ekonomskog razvoja. Međutim, pored općih i nacionalnih tema, dosta se govorilo i o obrazovanju mađarske nacionalne manjine i isticala potreba da se više ulaže u sve malobrojnija mađarska odjeljenja u osnovnim i srednjim školama u Srbiji.

Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka (BDZ Sandžaka) za ove je izbore pripremila opsežan izborni program od 143 stranice. Izborni program *Za pomirenje* sastoji se od tri dijela. Prvi dio skup je programskih načela, osnovnih ideja i vrijednosti za koje se zalaže ova stranka. Drugi dio programa nudi konkretne preporuke i projekte za unaprijeđenje ekonomskog položaja Sandžaka i životnog standarda građana, dok se u dijelu ostavljenom za kraj navode primjedbe dosadašnjim vlastima. Primjedbe su upućene državnim i lokalnim vlastima podjednako, s posebnim naglaskom na listu neispunjenih obećanja koje su davali predstavnici drugih bošnjačkih stranaka, odnosno SDPS i SDP na čelu sa Rasimom Ljajićem i SDA na čelu Sulejmanom Ugljaninom.³⁰ BDZ Sandžaka u svom opsežnom izbornom programu obrađuje gotovo sve aspekte političkog, ekonomskog, socijalnog i kulturnog života Sandžaka. Program sadrži devetnaest načela koja su, prema Zukorličevim riječima, “sublimat borbe pune 23 godine.”³¹ Posebno se inzistira na sljedećem: pomirenju i dijalogu Srba i Bošnjaka; promjeni statusa Bošnjaka iz nacionalne manjine u narod; omogućavanju mehanizama za očuvanje vlastite kulture i na implementaciji obrazovanja Bošnjaka na bosanskom jeziku, kao i službeno upotrebi bosanskog jezika; na unaprijeđenju socio-ekonomskog položaja Sandžaka kao regije – uspostavljanjem prekogranične europske autonomne regije; obnovi jedinstva islamske zajednice – ovo se smatra osnovnim uspjehom nacionalnog pomirenja Srba i Bošnjaka; poboljšanju zdravstvenih usluga i obrazovnog sustava u Sandžaku; te borbi protiv siromaštva, korupcije i nemoralala.³²

Muamer Zukorlić – muftija sa zamrznutom funkcijom, a trenutno zastupnik u Narodnoj skupštini, u prošlosti je bio poznat po vrlo kontroverznim izjavama koje se odnose ponajprije na položaj Sandžaka i Bošnjaka u Srbiji – tijekom ove izborne kampanje prešao je put od prijetnje za stabilnost Sandžaka do mirotvorca Srba i Bošnjaka. Program “Za pomirenje” daje snažnu podršku najavljenom srpsko-bošnjačkom dijalogu, nacionalnoj i regionalnoj inicijativi koju je predložio premijer Srbije Aleksandar Vučić.³³ Potrebno je napomenuti

30 http://bdzsandzaka.org/?page_id=2590 (25. 04. 2016.)

31 <http://sandzakpress.net/muamer-zukorlic-predstavio-izborni-program-bdz-sandzaka> (25. 04. 2016.)

32 http://bdzsandzaka.org/?page_id=2590 (25. 04. 2016.)

33 Aleksandar Vučić, premijer Republike Srbije, srpsko-bošnjački dijalog okarakterizirao je kao “kičmu mira u regiji” i nekoliko puta je izjavama u javnosti is-

da je o potrebi srpsko-bošnjačkog dijaloga bilo dosta riječi tijekom ove izborne kampanje.

Stranka demokratske akcije Sandžaka (SDA Sandžaka) u izboru utrku ušla je sa sloganom "Jedinstvo, snaga Bošnjaka". SDA je tijekom cijele kampanje inzistirala na tome da je legitimni predstavnik Bošnjaka u Srbiji, pozivajući se na svoj povijesni kontinuitet i vodeće Nacionalnog savjeta bošnjačke nacionalne manjine. Na taj način pokušava napraviti jasnu razliku između sebe i drugih bošnjačkih stranaka i lidera.

SDA je svoj izborni program fokusirala oko sljedećih tema: nastavak europskih i NATO integracija Srbije; promjene Ustava RS i promjene političkog sustava; uvođenje autonomije Sandžaka; i usvajanje Akcijskog plana za integraciju nacionalnih manjina u okviru poglavlja 23.³⁴ Čin koji je najviše obilježio kampanju ove stranke jest odluka Nacionalnog savjeta bošnjačke nacionalne manjine kojom se traži "da Vlada Srbije usvoji novi manjinski Akcijski plan i da međunarodna zajednica uspostavi posebne misije za Sandžak, u cilju sprječavanja konflikta, kako bi se zaustavilo daljnje zastrašivanje i prijetnje Bošnjacima, ali i preventivno onemogućio novi val državnog terora, zločina i etničkog čišćenja u Sandžaku".³⁵ Ova odluka i njezino obrazloženje probudili su veliki interes javnosti.³⁶ SDA je tijekom cijele kampanje izdavala različita priopćenja i opominjala javnost da je u Sandžaku na djelu zastrašivanje Bošnjaka u predizbornoj kampanji.³⁷ Nakon republičkih izbora stranka je izdala priopćenje u kojem navodi da se s aspekta manjina raspisivanje i provođenje parlamentarnih i lokalnih izbora u Srbiji odvijalo u neregularnoj, nepoštenoj i nedemokratskoj atmosferi. Istaknuto je da su tijekom izborne kampanje vladajuće strukture

ticao značaj ovog pitanja, kako za nacionalni prosperitet, tako i za regionalnu stabilnost. Detaljnije vidjeti na: <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/2279437/vucic-u-mostaru-srpsko-bosnjacki-odnosi-kicma-mira-u-regio-nu.html> (25. 04. 2016.)

34 Ovdje je potrebno napomenuti da je Sulejman Ugljanin, kao predsjednik Nacionalnog savjeta bošnjačke nacionalne manjine i kao predsjednik SDA, u nekoliko navrata otvoreno javno kritizirao rad u okviru radne grupe za izradu Akcijskog plana integracije nacionalnih manjina u okviru poglavlja 23. i da je nakon brojnih kritika ovaj Nacionalni savjet iz protesta, jer se ne uvažavaju zahtjevi ove institucije, napustio radnu grupu. Detaljnije na: <http://www.sda.rs/vijesti/1807-sda-sandzaka-na-izbore-izlazi-sa-listom-%E2%80%99Esda-sandzaka-%E2%80%93-dr-sulejman-ugljanin%E2%80%9D--jedinstvo-snaga-bosnjaka.html> (25. 04. 2016.)

35 <http://www.bnv.org.rs/bnv-trazi-da-se-usvoji-novi-manjinski-akcioni-plan-i-da-medunarodna-zajednica-uspostavi-posebne-misije-za-sandzak/> (25. 04. 2016.)

36 Sve značajnije dnevne novine pisale su o ovoj odluci Nacionalnog savjeta i nakon ove izjave lider SDA se najviše i pojavljivao u medijima, kako u elektronskim, tako i tiskanim izdanjima.

37 <http://www.sda.rs/vijesti/1837-kontinuirano-zastrasivanje-bosnjaka-u-predizbornoj-kampanji.html> (25. 04. 2016.)

zloupotrebljavale državne resurse i da su predstavnici ove stranke bili isključeni iz nacionalnih, regionalnih i lokalnih medija.³⁸

SDA je mijenjala odnos prema središnjim vlastima od vrlo ekstremnog do pomirljivog stava, međutim, nastupom na ovim izborima SDA je definitivno zaoštrila svoju retoriku i uputila vrlo ozbiljne kritike i optužbe na račun vladajućih struktura. Ovako radikalni stav SDA može se tumačiti i kao odgovor na Zukorličevu inicijativu pomirenja, u nadi da će nacionalistička retorika privući više glasova Bošnjaka.

Partija za demokratsko djelovanje (PDD) jedina je stranka albanske zajednice koja je sudjelovala na republičkim izborima, dok je ostalih šest albanskih stranaka donijelo zajedničku odluku da bojkotiraju izbore. Istu takvu odluku donijeli su i na prošlim parlamentarnim izborima održanim 2014. godine. PDD se tijekom ove izborne kampanje suočavala sa ozbiljnim preprekama, jer su ostale stranke optuživale predstavnike PDD-a da su izdajnici albanskih interesa ukoliko se kandidiraju na izborima.³⁹ PDD je imala poteškoća tijekom prikupljanja potpisa i zbog toga je SDA pozvao svoje birače i simpatizere da pomognu ovoj stranci u prikupljanju potpisa.⁴⁰

PDD se na ovim izborima odlučila za jednostavan slogan "Za Albance". Ardita Sinani, koja je bila nositelj izborne liste, isticala je da se ova stranka zalaže da Albanci svoja prava realiziraju kroz institucije sustava i da žele biti aktivan sudionik u rješavanju mnogobrojnih problema s kojima se suočava albanska zajednica, kao i jug Srbije.⁴¹ PDD je usprkos pozivu na bojkot uspjela motivirati dio albanske zajednice da izađe na birališta, te je osvojila dovoljno glasova za jedan mandat u Narodnoj skupštini.

Zelena stranka bila je debitant na izborima i njezin početak bio je, u najmanju ruku, neobičan. Nije se govorilo o manjinskim pravima, već o legalizaciji kanabisa u medicinske svrhe. Objavu o samostalnom izlasku na parlamentarne izbore ova stranka objavila je na konferenciji za medije u suradnji sa organizacijama koje se zalažu za legalizaciju kanabisa u medicinske i terapijske svrhe.⁴² Predsjednik stranke Goran Čabradi najavljavao je da ukoliko stranka uđe u parlament, da će se zalagati za rješavanje ovog problema sistemskim zakonima te je isticao da je najbolje da ove organizacije predstavljaju same sebe u

38 <http://www.sda.rs/vijesti/1856-neregularni-nefer-i-nedemokratski-izbori.html> (25. 04. 2016.)

39 <http://www.blic.rs/vesti/politika/presevska-partija-za-demokratsko-delovanje-izlazi-na-izbore/8sst9sm> (25. 04. 2016.)

40 <http://www.sda.rs/vijesti/1831-uspjesno-završen-proces-prikupljanja-potpisa-podrske-izbornoj-listi-albanaca-presevske-doline.html> (25. 04. 2016.)

41 http://www.danas.rs/danasrs/politika/ardita_sinani_nas_slogan_glasi_quot_za_albancequot_56.html?news_id=318934 (25. 04. 2016.)

42 <http://www.zelenastranka.rs/vesti/podrska-legalizaciji-kanabisa-u-medicinske-terapijske-svrhe/> (25. 04. 2016.)

parlamentu preko liste Zelene stranke.⁴³ Prethodno smo spomenuli da je ova stranka registrirana kao politička stranka slovačke nacionalne manjine – barem formalno – ali da su fokus njenog političkog djelovanja prije svega teme iz područja održivog razvoja i zaštite životne sredine.

Program *Zelena agenda u 100 točaka* ne sadrži ni jednu riječ ne samo o položaju slovačke nacionalne manjine, nego se u dijelu programa koji se bavi ljudskim pravima, prava nacionalnih manjina ni ne spominju. Govori se samo o ravnopravnosti i zabrani bilo kakvog oblika diskriminacije.⁴⁴ Iako registrirani kao stranka nacionalne manjine, svoju pozornost su usmjerili na drugu vrstu manjine – LGBT populaciju, te se zalažu za ozakonjenje prava na brak, kao i nasljednih prava svih pripadnika LGBT populacije i zakonsko priznavanje preferiranog roda (željenog spola) transrodnih osoba.⁴⁵ Pored ovih tema, zalažu se i za uspostavljanje socijalne pravde i poštivanje prava zaposlenih, decentralizaciju i razvoj sela, borbu protiv kriminala, nasilja i korupcije, dobrobit životinja. Imaju rezerviran stav prema europskim integracijama - pristupanje Europskoj uniji mora biti uravnoteženo sa interesima domaćeg gospodarstva i stanovništva,⁴⁶ a posebno ukazuju na značaj borbe protiv ekstremnog nacionalizma i zahtijevaju demistifikaciju nacionalističkih, kriminalnih i kriminalno-navijačkih grupa koje koriste i kriju se iza nacionalizma.⁴⁷

Analizom navedenih 100 točaka uočljivo je da je Zelena stranka jasno iznijela svoj stav po brojnim pitanjima i da definitivno zastupa neka avangardna rješenja, barem za ovdašnje političke i društvene prilike, ali ne i po pitanju nacionalnih manjina. Može se reći da je, pored Republikanske stranke, ova politička stranka klasičan primjer zloupotrebe afirmativne mjere na ovim izborima, s ciljem da se olakša ulazak u Narodnu skupštinu. Kada ovome dodamo činjenicu i da je Zelena stranka podnijela zahtjev za dobivanje statusa kandidata za članstvo u European Green Party (EGP),⁴⁸ jasno je da se ne radi o političkoj stranci nacionalne manjine.

43 <http://www.zelenastranka.rs/vesti/podrska-legalizaciji-kanabisa-u-medicinske-terapeutske-svrhe/> (25. 04. 2016.)

44 <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/zelena-agenda-u-100-tacaka/> (27. 08. 2016.), točke 49, 50, 51 i 52.

45 <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/zelena-agenda-u-100-tacaka/> (27. 08. 2016.), točke 65, 66 i 67.

46 <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/zelena-agenda-u-100-tacaka/> (27. 08. 2016.), točke 82, 83 i 84.

47 <http://www.zelenastranka.rs/dokumenti/zelena-agenda-u-100-tacaka/> (27. 08. 2016.), točka 96.

48 <http://www.zelenastranka.rs/saopstenja/zelena-stranka-podnela-kandidaturu-u-european-green-party-egp/> (27. 08. 2016.)

Neregularnost izbornog procesa i dileme oko statusa političkih stranaka nacionalnih manjina

230

Forum za
sigurnosne studije
GOD. 1, BR. 1

Neregularnost izbornog procesa kao tema kampanje bila je najzastupljenija u razdoblju predavanja izbornih lista, kada je bilo dosta govora u medijima o odbijenim listama iz različitih razloga: zbog nepotpune dokumentacije, falsificiranja potpisa, falsificiranja pečata i sl. Također je bilo primjetno da se Republička izborna komisija (u daljem tekstu RIK) i Upravni sud nisu mogli usuglasiti oko tumačenja pravnih propisa, kada su u pitanju uvjeti koje neka lista mora ispuniti da bi bila proglašena izbornom listom nacionalne manjine i na taj način bila predmet afirmativne mjere prilikom pretvaranja glasova u mandate (za ove liste ne vrijedi prag od 5%, već prirodni prag). Naime, vrijedi podsjetiti da prema Zakonu o izboru narodnih poslanika RIK proglašava izborne liste, dok je Upravni sud drugostupanjsko tijelo za žalbe podnositelja listi na rad RIK-a.

RIK o statusu izbornih lista odlučuje na osnovu čl. 81 Zakona o izboru narodnih poslanika,⁴⁹ a ukoliko RIK utvrdi da je osnovni cilj izborne liste, odnosno političkih stranaka koje je čine, predstavljanje i zastupanje interesa nacionalne manjine te zaštita i poboljšanje prava njenih pripadnika, onda tu stranku/koaliciju proglašava manjinskom listom. RIK je na osnovu sljedećih kriterija utvrđivao ispunjava li neka izborna lista uvjete da bude proglašena listom nacionalne manjine:

1. Uvid u Izvod iz registra političkih stranaka nacionalnih manjina (registar vodi Ministarstvo za lokalnu samoupravu i državnu upravu RS)
2. Uvid u statut političke stranke
3. Uvid u program političke stranke
4. Uvid u političko djelovanje političke stranke.

RIK zastupa stajalište da bi svakoj političkoj stranci koja želi zastupati interese neke nacionalne manjine, jedna od osnovnih aktivnosti trebala biti sudjelovanje u izboru članova nacionalnog savjeta te nacionalne manjine, ili da, ukoliko neka etnička zajednica nema osnovan

49 "Političke stranke nacionalnih manjina i koalicije političkih stranaka nacionalnih manjina sudjeluju u raspodjeli mandata i kad su dobile manje od 5% glasova od ukupnog broja birača koji su glasali. Političke stranke nacionalnih manjina su sve one stranke čiji je osnovni cilj predstavljanje i zastupanje interesa nacionalne manjine i zaštita i poboljšanje prava pripadnika nacionalnih manjina, u skladu s međunarodno pravnim standardima.

O tome ima li podnositelj izborne liste status političke stranke nacionalne manjine, odnosno koalicije političkih stranaka nacionalnih manjina, odlučuje Republička izborna komisija pri proglašenju izborne liste, a na prijedlog podnositelja izborne liste koji mora biti stavljen pri podnošenju izborne liste". Čl. 81. Zakona o izboru narodnih poslanika, *Službeni glasnik RS, br. 35/2000, 57/2003 - odluka USRS, 72/2003 - dr. zakon, 75/2003 - ispr. dr. zakona, 18/2004, 101/2005 - dr. zakon, 85/2005 - dr. zakon, 28/2011 - odluka US, 36/2011 i 104/2009 - dr. zakon.*

svoj nacionalni savjet, resornom ministarstvu podnese zahtjev za izradu posebnog biračkog popisa te nacionalne manjine.⁵⁰

Analizom rješenja o odbijanju zaključuje se da se kao dokazi da politička stranka u svom redovnom djelovanju zaista bavi zastupanjem interesa manjine navode:

- Postojanje posebnog biračkog popisa za nacionalnu manjinu koju predstavljaju ili podnošenje zahtjeva za formiranje istog, te sudjelovanje na izborima za nacionalni savjet nacionalnih manjina⁵¹
- Korištenje materinjeg jezika manjine u radu (dostupnost programa i statuta stranke na materinjem jeziku manjine ili korištenje jezika manjine na službenoj internetskoj stranici stranke)⁵²
- Sadržaj programskih ciljeva – u kojoj mjeri su “specifični” i usmjereni samo na etničku zajednicu koju predstavljaju, a u kojoj mjeri su opći politički ciljevi poput vladavine prave, ekonomije, poljoprivrede i preporode sela i sl.⁵³

RIK je odbio utvrditi status političke stranke nacionalne manjine sljedećim izbornim listama: Republikanska stranka – Nikola Sandulović, Ruska stranka – Slobodan Nikolić i Srpsko ruski pokret – Slobodan Dimitrijević. Pojedine izborne liste, koje su podnijele političke stranke nacionalnih manjina, odbijene su zbog proceduralnih razloga (nepotpuna dokumentacija, nepriznavanje predanih potpisa, falsificiranje potpisa i pečata i sl.): “To smo mi” – Prirodni pokret – Vladimir Zaharijev, DOKAZANO! – prof. Danica Grujičić – Vlaška stranka, te koaliciji Mađarski pokret – za promene! – Demokratska zajednica vojvodanskih Mađara – Demokratska zajednica Hrvata.

50 Sva rješenja koje je donio RIK dostupna su na: <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-dokumenta.php> (20. 08. 2016.)

51 Osnivanje Nacionalnog savjeta nacionalnih manjina definirano je Zakonom o nacionalnim savjetima nacionalnih manjina i njegovo osnivanje je, prema mišljenju RIK-a, od presudnog značaja za etničku zajednicu, jer je to mehanizam koji pruža mogućnost za uživanje Ustavom i zakonom definiranih političkih i kulturnih prava. Nacionalna manjina formiranjem Nacionalnog savjeta formalno i neformalno postaje nositelj kolektivnih prava u području kulturne autonomije. Dokaz naveden iz Rješenja o odbijanju Srpsko-ruskog pokreta, 07. travanj 2016. godine.

Dostupno na: <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-dokumenta.php> (20. 08. 2016.)

52 Dokazi navedeni iz Rješenja o odbijanju Republikanske stranke, 6. travanj 2016. godine. Dostupno na: <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-dokumenta.php> (20. 08. 2016.)

53 Dokaz naveden iz Rješenja o odbijanju Ruske stranke, 05. travnja 2016. godine. Dostupno na: <http://www.rik.parlament.gov.rs/izbori-za-narodne-poslanike-2016-dokumenta.php> (20. 08. 2016.)

Nakon odluke RIK-a, navedene tri stranke podnijele su žalbu Upravnom sudu. Upravni sud je donio odluke kojima je Republikanskoj stranci, Ruskoj stranci i Srpsko-ruskom pokretu potvrdio da imaju status stranaka nacionalnih manjina na ovim izborima.⁵⁴ Kao što su mediji već pisali, ljudi iz Republikanske stranke dovode se u vezu sa falsificiranjem potpisa, ali je bez obzira na ove navode Upravni sud odlučio da ova stranka ima pravo sudjelovati na izborima kao predstavnik mađarske nacionalne manjine.⁵⁵

Rezultati parlamentarnih izbora 2016. godine

Na jedanaestim po redu parlamentarnim izborima 24. travnja 2016. godine najviše glasova osvojila je Srpska napredna stranka (SNS) na čelu sa premijerom Aleksandrom Vučićem i dobila 131 mandat. Drugo mjesto, sa 29 mandata, zauzeo je koalicijski partner SNS-a, koalicija Socijalističke partije Srbije (SPS) i Jedinствene Srbije (JS) na čelu sa bivšim i trenutnim ministrom vanjskih poslova Ivicom Dačićem. Treće mjesto u izbornoj utrci sa osvojenih 22 mandata pripalo je Srpskoj radikalnoj stranci (SRS) na čelu sa Vojislavom Šešeljem, koji je hašku optuženičku klupu zamijenio klupom narodnog poslanika. Pokret "Dosta je bilo" na čelu sa bivšim ministrom financija Sašom Radulovićem (saziv Vlade 2012. godine) osvojio je 16 mandata. Isti broj mandata osvojila je i koalicija na čelu sa Demokratskom strankom. Po 13 mandata – na rubu izbornog praga bile su još dvije koalicije: Dveri i Demokratska stranka Srbije i koalicija Liberalno demokratske partije, Lige socijaldemokrata Vojvodine i Socijaldemokratske partije. Prirodni prag uspjele su prijeći samo četiri manjine koje predstavljaju manjinske izborne liste: Mađari, Bošnjaci, Albanci i Slovaci. Savez vojvodanskih Mađara (SVM) tradicionalno osvaja pojedinačno najveći broj glasova kao politička stranka nacionalne manjine. SVM je politička stranka koja će u Skupštini zastupati interese mađarske nacionalne manjine sa osvojena 4 mandata. Bošnjake predstavljaju dvije stranke: Bošnjačka demokratska zajednica na čelu sa Muamerom Zukorlićem i SDA Sandžaka na čelu sa Sulejmanom Ugljaninom, koje su osvojile po dva mandata. Evidentno je da je odluka BDZ Sandžaka da samostalno izađe na izbore dala rezultat. Međutim, pored ove dvije političke stranke, koje su registrirane kao manjinske stranke, dio bošnjačkog

54 Rješenje Upravnog suda br. 77816 za listu Ruske stranke, Rješenje Upravnog suda br. 77824 za listu Republikanske stranke, Rješenje Upravnog suda br. 77831 za listu Srpsko rusko ruskog pokreta. Detaljnije dostupno na: <http://www.up.sud.rs/cirilica/izborni-predmeti>

55 Članak u kojem se raspravlja o neregularnosti izbora dostupan je na: http://www.danas.rs/danasrs/politika/ivosevic_sasa_jankovic_moze_da_tra_zi_proveru_potpisa.56.html?news_id=319060#sthash.crfbWvUw.dpuf

biračkog tijela u Skupštini predstavlja i Socijaldemokratska partija Srbije (SDPS), na čelu sa Rasimom Ljajićem, koja je registrirana kao većinska stranka i koja je nastupila u okviru koalicije čiji je stožer i pobjednik izbora - Srpska napredna stranka. Svojevrsni kuriozitet stranačke scene u Srbiji predstavlja činjenica da jedno te isti političar – Rasim Ljajić – djeluje u dvije političke stranke: jednoj koja je registrirana kao multietnička Socijaldemokratska partija Srbije, i drugoj koja je etnička i koja djeluje na lokalnoj razini – Sandžačka demokratska partija. SDP je sudjelovala samo na lokalnim izborima u općinama Novi Pazar, Sjenica, Tutin, Prijepolje i Priboj.

Albansku nacionalnu zajednicu tradicionalno predstavlja Partija za demokratsko djelovanje (PDD) sa osvojenim jednim mandatom.

Od 2016. godine u Narodnoj skupštini zastupljen je i predstavnik Zelene stranke, kao predstavnik slovačke nacionalne manjine, makar po kriterijima formalne registracije.⁵⁶ Bit će zanimljivo analizirati hoće li se Zelena stranka uopće baviti interesima slovačke zajednice u Srbiji tj. interesima manjina ili će se baviti samo pitanjima zaštite životne sredine, hoće li inzistirati na legalizaciji brakova LGBT populacije i kanabisa u medicinske i terapijske svrhe te na drugim rješenjima koja je predložila u svom programu. To je analiza koja nas očekuje u budućnosti.

Na parlamentarnim izborima 2016. godine Ruska stranka ostvarila je zapažene rezultate – dvostruko više glasova nego 2014. godinom, ali to nije bilo dovoljno da prijeđe prirodni prag i dobije zastupničko mjesto (vidjeti Tablicu 2). Ruska stranka – Slobodan Nikolić osvojila je 13.777 glasova i nedostajalo joj je oko 1.000 glasova da prijeđe prirodni prag i osvoji jedan mandat. Po broju glasova slijedi je druga ruska izborna lista, Srpsko ruski pokret – Slobodan Dimitrijević sa osvojenih 10.016 glasova. Obje “ruske” liste osvojile su više od 20.000 glasova, tako da je jasno da su za ovu stranku glasali i pripadnici većinske nacije i to oni birači koji snažno podržavaju ideju srpsko-ruskog partnerstva i povećanja ruskog utjecaja na ovim prostorima.

Republikanska stranka osvojila je 4.522 glasa, što je dvostruko manje od broja potrebnih potpisa za predaju liste – potrebno je bilo prikupiti 10.000 ovjerenih potpisa kako bi izborna lista imala pravo sudjelovanja na izborima.

56 Ovdje je potrebno napomenuti da je bilo nekoliko prigovora građana RIK-u i Općinskoj izbornoj komisiji da Zelena stranka dovodi eventualne glasače u zabludu o svom političkom djelovanju i da nema dokaza da se ova stranka primarno zalaže za prava slovačke nacionalne manjine te da personalni sastav liste ukazuje na to da ova stranka nema identitet slovačke nacionalne manjine. Navedeno prema *Drugom izveštaju dugoročnih posmatrača za period 4. april -18. april, CRTA – inicijativa Građani na straži*, 2016. godine, str. 15 i str. 21. Dostupno na: http://www.crt.rs/uploads/documents/2016-04-25%2014:24:39_a_50_1_rs_doc.pdf (10. 08. 2016.)

TABLICA 2. Usporedni rezultati izbornih lista nacionalnih manjina – izbori 2016. i 2014.

NAZIV IZBORNE LISTE	PARLAMENTARNI IZBORI 2016			PARLAMENTARNI IZBORI 2014		
	Sudjelovanje na izborima	Broj glasova	Broj mandata	Sudjelovanje na izborima	Broj glasova	Broj mandata
Savez Vojvođanskih Mađara	Samostalno	56.620	4	Samostalno	75.294	6
Muamer Zukorić - Bošnjačka demokratska zajednica Sandžaka	Samostalno	32.526	2	Koalicija LDP- -BDZS-SDU ⁵⁷	120.879	/
SDA Sandžaka - dr. Sulejman Ugljanin	Samostalno	30.092	2	Samostalno	35.157	3
Partija za demokratsko delovanje - Ardita Sinani	Samostalno	16.262	1	Samostalno	24.301	2
Zelena stranka	Samostalno	23.890	1	/	/	/
Ruska stranka - Slobodan Nikolić	Samostalno	13.777	0	Samostalno	6.547	/
Republikanska stranka - Nikola Sandulović	Samostalno	4.522	0	/	/	/
Srpsko-ruski pokret - Slobodan Dimitrijević	Koalicija <i>Rodoljubi</i>	10.016	0	/	/	/

57 Nositelj liste bio je predsjednik Liberalno demokratske stranke (LDP) Čedomir Jovanović.

Na izborima 2016. godine sve manjinske stranke zabilježile su pad broja osvojenih glasova u odnosu na rezultate na izborima 2014. godine, tako da su u sazivu 2016. godine manjinske liste osvojile ukupno 9 mandata u odnosu na 11 mandata u sazivu iz 2014. godine (pogledati Tablicu 2).

Zaključak

Postojanje prava na političko predstavljanje od izuzetnog je značaja za proces političke integracije, jer je uključivanje nacionalnih manjina u političke procese neophodno kako se ne bi narušila društvena stabilnost i kako bi se zadovoljio princip etnokulturalne pravde (Kymlicka, 2002: 36). Međutim, ostvarivanje prava na političko predstavljanje je neophodan, ali ne i dovoljan uvjet za stvaranje integriranog i funkcionalnog društva. Nerijetko procesi političke i društvene integracije, ne samo da nisu istovjetni, nego nužno ne slijede jedan drugi. Analiza izbora u ovom radu upravo potvrđuje izneseni argument. Stupanj političke integracije u Srbiji na zadovoljavajućoj je razini – manjine sudjeluju u vlasti, kako na lokalnoj, tako i na nacionalnoj razini, kao i putem nacionalnih savjeta nacionalnih manjina, dok je stupanj društvene integracije na izuzetno niskoj razini. Analiza izbornih aktera, kampanja i rezultata pokazala je brojne nedostatke izbornog i stranačkog sustava Srbije, koji u znatnoj mjeri negativno utječu na proces društvene integracije.

Prvo, stranačkim prostorom dominiraju monoetničke stranke, kako među manjinom, tako i među većinom. Drugi problem s kojim se suočava društvo u Srbiji jest odsustvo dijaloga tijekom izborne kampanje između predstavnika većine i manjine, a ukoliko i ima razmjene mišljenja, obično se radi o kritikama, zamjerkama i optužbama. Npostojanje multietničkih koalicija koje će se boriti za ravnopravnost svih zajednica, a ne za dominaciju, dodatno ugrožava komunikaciju među zajednicama.

Brojni primjeri zloupotrebe afirmativnih mjera – pojava “fantomskih” stranaka (Ruska stranka, Republikanska stranka, Srpsko ruski pokret, Zelena stranka) kojima je priznat status političke stranke nacionalne manjine, usprkos tome što njihovo djelovanje jasno dokazuje suprotno – pokazuju da je krajnje vrijeme da se jasno utvrde kriteriji na osnovu kojih se neka stranka proglašava političkom strankom nacionalne manjine i da se svaka zloupotreba afirmativne mjere sankcionira zakonom.

Analizom izbornih kampanja uvidjeli smo da stranke, u nedostatku ideološke profiliranosti, igraju na “etničku” kartu, pokušavajući nacionalističkom retorikom mobilizirati biračko tijelo. Međutim, i sve manjinske stranke dosta pozornosti posvećuju ekonomskim i socijal-

nim temama. Upravo ekonomske teme mogu biti šansa za početak intenzivnije suradnje manjine i većine.

Sve izneseno navodi na zaključak da je pitanje statusa nacionalnih manjina i dalje politizirano pitanje, a u središtu te politizacije je utrka oko legitimnog/ekskluzivnog zastupnika manjine, jer mehanizmi izbornog sustava izravno potiču kompeticiju manjinskih stranaka. Potrebno je kreirati izborni sustav koji će ohrabrivati stvaranje multietničkih stranaka. Doprinos ovoga može biti dvostruk: prvo, umanjiti će se ucjenjivački potencijal etničkih stranaka, kao i monopol političkih stranaka nad manjinskim pitanjem; i drugo, multietničke stranke će otvoriti nove kanale komunikacije među etničkim zajednicama. Druga mjera koja može unaprijediti političko predstavljanje nacionalnih manjina u Srbiji jest smanjenje broja potpisa potrebnih za kandidiranje manjinske liste na parlamentarnim izborima.

Pouka posljednjih izbora je jasna: vrijeme je da se iznova promisli i kreira drugačiji model političkog predstavljanja nacionalnih manjina, ali i drugačiji model izbornog sustava općenito. Ukoliko se ne napravi revizija izbornog zakonodavstva, obesmislit će se i izborni proces i cilj afirmativnih mjera. Najveći izazov s kojim će se Srbija suočiti jest kako dizajnirati model političkog predstavljanja nacionalnih manjina koji će zadovoljavati interese manjina, ali i doprinijeti stupnju društvene integracije.

Ksenija Marković*

Challenges of Political Integration of National Minorities – with Particular Reference to the Parliamentary Elections in 2016 in Serbia

237

SUMMARY: The integration process can be perceived through the prism of justice, whereby the aim of integration is to achieve the legal and political equality between minority and majority. This paper is based on the idea that the society has two main communities: cultural and political. Following this dichotomy, one can conclude that the integration of national minorities has two dimensions: political and social. Integration of national minorities involves their participation (integration) in political and social life of the community (state) in which they live. First part of the paper provides the analysis of models of political representation of national minorities in order to determine the advantages and disadvantages of each model. In the second part, the author analyzes the activities of minority parties in the last parliamentary elections in Serbia, the electoral programs which they proposed and the results that have been achieved.

KEY WORDS: national minorities, the right to political representation, political integration, political parties of national minorities, elections

* Ksenija Marković, M.Sc, Researcher, Institute for Social Sciences, Belgrade.
E-MAIL: ksenija.markovic86@gmail.com

Literatura

- Bašić, Goran. 2011. Političko organizovanje nacionalnih manjina u Srbiji, u: Stojiljković Z. i Spasojević D. (ur.): *Preporuke za izmenu izbornog zakonodavstva*, Beograd: NDI. str. 129-137.
- Bašić, Goran i Crnjanski, Katarina. 2006. *Politička participacija i kulturna autonomija nacionalnih manjina u Srbiji*. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung i Centar za istraživanje etniciteta
- Bieber, Florian. 2008. Introduction: Minority participation and political parties, u: Bieber F. (ur.): *Political Parties and Minority Participation*. Skopje: Friedrich Ebert Stiftung-office Macedonia. str. 5-31.
- Bird, Karen. 2003. The political Representation of Women and Ethnic Minorities in established Democracies: A Framework for Comparative Research, Tekst predstavljen na Academy of Migration Studies u Danskoj. Dostupno na: <http://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/stm103%2oarticles/Karen%2oBird%2oamidpaper.pdf> (12. 12. 2015.)
- Dahlerup, Drude, Freidenvall, Lenita. 2009. Gender Quotas in Politics – A Constitutional Challenge, u: Susan H. Williams (ur.) *Constituting Equality: Gender Equality and Comparative Constitutional Law*. New York: Cambridge University Press. str. 29-53
- Horowitz, Donald. 2000. *Ethnic Group in Conflict*, Berkeley: University of California Press.
- Htun, Mala. 2004. Is Gender like Ethnicity? The Political Representation of Identity Groups. *Perspectives on Politics* (2), 3: 439-458
- Jaberías, Flores Carlos. 2000. Post-Communist Electoral Systems and National Minorities: A Dilemma in Five Paradigms, u: Stein, P. J. (ur.): *The Politics of National Minority Participation in Post-Communist Europe*. New York: East West Institute and Armonk, M. E. Sharpe. str. 31-65.
- Kimlika, Vil. 2002. Zapadna politička teorija i etnički odnosi u Istočnoj Evropi, u: Kimlika, V. i Opalski, M (ur.): *Moželi se izvoziti liberalni pluralizam?* Beograd: Beogradski centar za ljudska prava. str. 27-111.
- Lončar, Jelena. 2011. Izborna formula i reprezentacija manjina, u: Stojiljković Z. i Spasojević D. (ur.): *Preporuke za izmenu izbornog zakonodavstva*. Beograd: NDI. str. 137-151.
- Lončar, Jelena. 2011. Predstavljenost manjina i marginalizovanih grupa u parlamentu Srbije, u: Orlović, S. (ur.): *Partije i izbori u Srbiji – 20 godina*. Beograd: Friedrich Ebert Stiftung i Fakultet političkih nauka. str. 353-369.
- Marković, Ksenija, Jovanović, Andrijana. 2015. Novi pristupi manjinskom pitanju: decentralizacija i nacionalne manjine – slučaj Srbija. *Nacionalni interes* (11), 2: 123- 150.
- Marković, Ksenija, Milićević, Nevena. 2014. Učešće političkih partija nacionalnih manjina na izborima 2014. godine, u: Jovanović, M. i Vučićević, D. (ur.): *Izbori u Srbiji 2014. godine- politička rokada*. Beograd: Institut za političke studije. str. 107-131.
- Orlović, Slaviša. 2008. *Politički život Srbije: između partokratije i demokratije*. Beograd: Službeni glasnik
- Reilly, Benjamin. 2003. *Political Engineering of Parties and Party Systems*. Tekst predstavljen na: Annual Meeting of the American

Political Science Association.
Dostupno na: [http://archives.
cap.anu.edu.au/cdi_anu_
edu_au/_research/1998-2004/
research_publications/research_
downloads/Reilly_APSA%20
paper.pdf](http://archives.cap.anu.edu.au/cdi_anu_edu_au/_research/1998-2004/research_publications/research_downloads/Reilly_APSA%20paper.pdf)

Tatalović, Siniša. 2003. *Etnički sukobi
i europska sigurnost*. Zagreb:
Politička kultura